

Utbildningsdepartementet
Universitets- och
högskoleenheten
103 33 Stockholm

2018-08-20

Yttrande: Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande (SOU 2018:29)

Sammanfattning och övergripande kommentarer

DIK är fackförbundet för dem med högre utbildning inom kultur och kommunikation. DIK organiserar runt 20 000 medlemmar inom arbetsmarknadens alla sektorer, studenter samt egenföretagare.

DIK har länge verkat för livslångt lärande och välkomnar utredningens ansats att fler personer ska kunna få sitt tidigare lärande bedömt och erkänt för tillgodoräknande inom högskolan. I kombination med relevanta kurser och påfyllnadsutbildningar kan utredningens förslag underlätta kompetensutveckling för den enskilda, och nödvändig kompetensförsörjning på arbetsmarknaden.

Våra medlemmar är både i behov av och förmedlare av det livslånga lärandet. För många har digitaliseringen medfört förändrade kunskapskrav som ställer krav på kontinuerlig kompetensutveckling. Samtidigt har många förvärvat kunskaper i yrkeslivet eller på fritiden som de kan ha behov av att få dokumenterade och tillgodoräknade. De som arbetar på minnesinstitutioner som arkiv, bibliotek och museer spelar en avgörande roll i kunskapsförmedling och för att främja det livslånga lärandet. De utgör en viktig resurs och infrastruktur som behöver tas tillvara. Vid behov kan till exempel biblioteken erbjuda plats för tester och tentor inom valideringen.

Den låga omfattningen av validering visar på brister i systemet. DIK delar utredningens syn på att strukturer, arbetssätt och metoder för validering behöver utvecklas, och att det behövs ett nationellt samordnat system. Vi tillstyrker därför förslagen om att gemensamma riktlinjer ska tas fram, att arbetet ska centraliseras och att extern kvalitetsgranskning ska genomföras. Även förslaget om att ersätta lärosätena för arbetet med tillgodoräknanden kan bidra till att fler får sin kunskap bedömd och validerad. Då en rad myndigheter är involverade i valideringsprocessen är det viktigt att ansvarsområden för de olika instanserna tydliggörs och att arbetet samordnas.

Väl fungerande processer för validering är viktiga inte minst för att ta tillvara kunskapen hos personer med utbildning och kompetens från andra länder. Nyanlända måste få stöd att i ett tidigt skede och på ett enkelt sätt validera och komplettera sin utbildning för att kunna arbeta i ett yrke som motsvarar

densamma. Det är en förutsättning för individens integration och ekonomiska självständighet, men också för att säkra kompetensförsörjningen. För att stödet in i arbetslivet efter valideringen ska stärkas krävs också att satsningar som Snabbspår, Korta vägen och liknande utökas och kommer till stånd inom fler yrken och branscher.

DIK vill också lyfta vikten av nästa steg i processen. Om valideringen ska få önskad effekt måste det finnas relevanta kurser och utbildningar att fylla på och komplettera med som bättre möter kraven på en föränderlig arbetsmarknad. Här finns behov av mer satsningar på högre utbildning och relevant uppdragsutbildning inom humaniora och samhällsvetenskap. Detta är något som efterfrågas av våra medlemmar, men är också kunskaper som behövs och kommer att behövas inom allt fler yrken och branscher.

För att individer ska kunna fylla på med kunskap parallellt med yrkeslivet krävs också mer flexibilitet. Det behövs fler korta kurser, kurser på låg fart och utbildningar på distans. Det bör också gå att kombinera undervisning på campus med utbildning online.

Man behöver också se över hur de vars utbildningar inte finansieras av arbetsgivaren ska finansiera sin studietid. Inom många yrken är resurserna knappa och kompetensutveckling av anställda inte prioriterat. Här kan man behöva se över andra möjliga finansieringssätt, till exempel via a-kassa eller andra redan existerande system. Detta skulle bidra till att fler kan påbörja och fullfölja utbildning. Även reglerna för studiemedel behöver anpassas för kortare och mer lågintensiva studier.

Med detta sagt ställer sig DIK positiva till merparten av utredningens föreslagna ändringar. I kapitlet nedan kommenterar vi de enskilda förslagen i betänkandet.

5.4.5 Behov av gemensamma riktlinjer

DIK ställer sig bakom utredningens rekommendation om att lärosätena ska samarbeta för att ta fram gemensamma riktlinjer i form av rekommendationer för arbetet med erkännande av tidigare lärande, och att dessa ska behandla frågor om erkännande av kompetens baserat på såväl formellt som informellt och icke-formellt lärande. Vi delar också utredningens bedömning att Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) bör ansvara för riktlinjerna.

Detta behövs för att systemet ska bli mer effektivt, men också för att säkra likvärdigheten i lärosätenas arbete så att alla har samma förutsättningar att få sitt lärande validerat och erkänt. Att det inte finns några riktlinjer eller bestämmelser om hur högskoleförordningens bestämmelser om tillgodoräknande ska tillämpas innebär en godtycklighet och skillnad i kvalitet. Gemensamma riktlinjer bidrar till en tydlighet gentemot lärosätena, men också gentemot individer och arbetsgivare.

5.5.3 En mer centraliserad hantering

DIK ställer sig bakom utredningens rekommendation om att varje lärosäte ska skapa en central ingång för ansökningar om tillgodoräknande och att det behövs en mer centraliserad hantering av beslut.

Genom centralisering finns bättre förutsättningar för lärosäten att samverka och ta fram gemensamma modeller för olika ämnesområden. DIK vill här framhålla att

bedömningarna även fortsättningsvis ska baseras på ämneskompetens och genomföras av akademisk personal. I detta arbete, liksom med de gemensamma riktlinjerna (5.4.5) och UHR:s metodutveckling (5.7.3), är det viktigt att alla ämnesområden finns representerade och att humaniora och samhällsvetenskap ges samma tyngd som andra ämnen.

5.7.1 Flexibelt och generöst tillgodoräknande

DIK tillstyrker förslaget om att samma princip om generöst och flexibelt erkännande ska gälla för samtliga tillgodoräkningen oberoende av vilka meriter studenten åberopar, och oberoende av i vilken högskola eller i vilket land utbildningen har genomgått.

Att möjligheterna till tillgodoräknande utvidgas till att omfatta kunskaper och färdigheter som utvecklats på annat sätt än genom utbildning eller i yrkesverksamhet är bättre anpassat för ett modernt arbetsliv och kan gynna fler. Bland DIK:s medlemsgrupper som arbetar inom kultur och kommunikation är det troligt att många förvärvat kunskaper genom ideella engagemang eller självstudier på fritiden. DIK välkomnar därför förslaget som bidrar till att fler får sina kunskaper dokumenterade och tillgodoräknade.

Vi vill samtidigt framhålla att arbetet att bedöma kompetens från exempelvis volontärarbete eller självstudier riskerar att bli svårt och omfattande för lärosätena. Det framgår inte av utredningen på vilket sätt bedömningarna ska göras gentemot utbildningsmålen. Med tanke på att målen dessutom skiljer sig åt mellan olika lärosäten är det återigen viktigt med gemensamma modeller och samverkan för att säkerställa så hög likvärdighet och tydlighet som möjligt.

Det är också viktigt att bedömningarna inte blir *för* generösa så att individer tillgodoräknas poäng men sedan inte klarar nästa kurs på högre nivå som de bedömts vara kvalificerade för.

5.7.2 Förbättrad redovisning av tillgodoräkningen

DIK tillstyrker förslaget om att fler uppgifter om studenter ska föras in i högskolornas studieregister och i SCB:s universitets- och högskoleregister. Förslaget ger bättre förutsättningar för att kunna följa upp och kvalitetssäkra arbetet med validering, vilket behövs.

DIK vill framhålla att statistik bör samlas in och presenteras uppdelat på utbildningsområden så att det är lätt att följa och analysera inom vilka områden validering görs och inte görs. På detta sätt blir det lättare att identifiera områden där det finns behov av mer validering och påbyggnad för att täcka kompetensbehoven på alla delar av arbetsmarknaden. Statistiken bör också fånga in antalet ansökningar i förhållande till tillgodoräkningen. Detta för att se om processen oftare avbryts inom vissa utbildningsområden, till exempel för att den är för svår eller tidskrävande.

5.7.3 Långsiktigt uppdrag och fortsatt utvecklingsarbete

DIK tillstyrker förslaget om att Universitets- och högskolerådets uppdrag att främja lärosätenas arbete med erkännande av tidigare lärande ska vara långsiktigt och skrivas in i myndighetens instruktion från och med 2019. Vi tillstyrker också

att UHR:s uppdrag att stödja utveckling av metoder för bedömning av tidigare förvärvade kunskaper och färdigheter förlängs till och med år 2020. Som utredningen visat finns ett stort behov av ett samlat grepp och långsiktighet för att förbättra systemen för validering.

DIK anser också att UHR eller annan central instans bör ansvara för kunskapsuppbyggnad på området och för att tillhandahålla tydlig och lättförståelig information om validering. Valideringssystemet kan vara svårt att förstå och det är otydligt var den enskilda individen ska vända sig för information. En central och samlad funktion kan ge den sökande stöd och vägledning och bidra till att fler validerar sina kunskaper.

5.7.4 Resurstilldelning som beaktar kostnader för bedömning av tidigare lärande

DIK delar bedömningen att en särskild ersättning bör utbetalas till universitet och högskolor för tillgodoräkningen som baseras på kunskaper och färdigheter som utvecklats på annat sätt än genom svensk eller utländsk högskoleutbildning.

Att högskolor och universitet inte har tillräckliga resurser för att genomföra bedömningar är något som lärosätena och andra länge påtalat. Det leder till att färre individer får sitt lärande tillgodoräknat och att utbildningstiden förlängs i onödan. Att ersätta lärosätena för arbetet är en kostnad som snabbt betalar tillbaka i form av samhällsekonomisk nytta.

DIK delar också bedömningen att ersättningen ska vara schabloniserad och enhetlig för all utbildning. Om det visar sig att vissa utbildningar är svårare att validera än andra kan detta dock behöva vägas in i ersättningsmodellen.

Vidare bör denna fråga samordnas med Styr- och resursutredningens pågående arbete (U 2017:05).

5.7.5 Uppföljning och kvalitetsgranskning

DIK tillstyrker förslaget om att Universitetskanslersämbetet ges i uppdrag att genomföra en granskning av lärosätenas arbete med erkännande av tidigare lärande.

Idag bedrivs merparten av allt kvalitetssäkringsarbete vid lärosätena. Mot bakgrund av de brister i generositet och likvärdighet som utredningen belyser delar DIK bedömningen av att det finns behov av extern utvärdering. Granskningen bör särskilt titta på arbetssätt och bedömningar för att säkerställa likvärdigheten i dessa.

DIK vill lyfta att 2021 kan vara för tidigt för att en värdefull utvärdering ska kunna genomföras. Det kan här övervägas att skjuta fram utvärderingen, alternativt göra en uppföljande utvärdering några år senare.

6.4 Möjlighet till tillgodoräkning inom uppdragsutbildning

DIK tillstyrker förslaget om att den som deltar i uppdragsutbildning ska få tillgodoräkna sig kunskaper och färdigheter som deltagaren har utvecklat genom tidigare utbildning, i yrkesverksamhet eller på annat sätt, om det inte finns en

väsentlig skillnad mellan de kunskaper och färdigheter som deltagaren åberopar och målen för den uppdragsutbildning för vilken de är avsedda att tillgodoräknas.

Att individer kan tillgodoräkna sig kunskap och på så sätt korta utbildningstiden är bra för såväl den enskilde som arbetsgivaren och kan bidra till att fler deltar i uppdragsutbildningar.

7.4, 7.5 & 7.6 Förhandsbesked om tillgodoräknande

DIK delar utredningens bedömning att förhandsbesked om tillgodoräknande kan underlätta yrkesverksammas och nyanländas utbildnings- och karriärval och att detta bör ges i form av ett utlåtande som utfärdas av UHR.

Att på förhand få veta hur många högskolepoäng man behöver läsa in ger individen större möjlighet att planera för att bygga på sin utbildning eller kompetens. Detta förslag är särskilt viktigt för nyanlända som snabbt behöver en bedömning av hur stor del av deras tidigare utbildning som kan tillgodoräknas mot en svensk examen.

DIK håller också med om att bedömningsarbetet bör koncentreras till vissa lärosäten genom ett riktat uppdrag. Det är dock viktigt att alla ämnen finns representerade och att bedömningar görs av ämnessakkunniga som är väl förtrogna med lärandemålen inom sina utbildningsområden. Vi ser också att man behöver tydliggöra vilken status förhandsbesked från UHR ska ha i förhållande till de bedömningar om tillgodogörande som sedan görs av lärosätena. Dels för att säkerställa tydlighet gentemot individen, och dels för att undvika onödigt dubbelarbete där två instanser gör en bedömning.

DIK delar bedömningen om att det är befogat att UHR tar ut en avgift för förhandsbesked om tillgodoräknande för att motverka överutnyttjande och att valideringsprocesser avbryts. Avgiften bör dock vara så låg som möjligt för att personer inte ska utestängas.

Anna Troberg
Ordförande, DIK